

Корупція як деструктивний фактор розвитку підприємництва на прикладі країн з перехідною економікою

У країнах, що проходять процес трансформації економічної системи спостерігається активна діяльність урядів цих країн, спрямована на приватизацію державного майна та реформування багатьох сфер суспільства, що передбачає безпосереднє втручання у ці процеси державних службовців, а відтак, і створює додаткові можливості для розвитку корупції на всіх рівнях владних структур. Ця проблема є актуальною для більшості країн даного типу, особливо для країн колишнього Радянського Союзу, де вона стала визначальною при неефективному розподілі зовнішніх кредитних ресурсів, а також при регулюванні фінансових відносин у сфері інвестиційних потоків та впровадженні економічних реформ.

Як відомо існують легальні (такі як лобізм) та нелегальні (корупція) методи впливу підприємців на уряд країни. Дія засобами корупції передбачає три типи корупції: (1) Адміністративна – надання хабарів чиновникам для ухилення від норм закону; (2) “Скуплення” держави: продаж законів та політики корпораціям (Продаж приватним групам інтересів голосів парламентарів при голосуванні по законах; продаж указів президента приватним групам інтересів; нецільове використання коштів центральним банком; продаж судових рішень при розгляді кримінальних справ; продаж судових рішень при розгляді цивільних справ; внески, що здійснюються приватними групами інтересів політичними партіям на проведення виборчих кампаній; (3) корупція, що спричинена державними закупівлями – надання неофіційних платежів для отримання вигідних урядових замовлень.

Практика показує, що не лише вітчизняні компанії практикують надання хабарів державним службовцям. Ця стаття витрат існує і у представників транснаціональних компаній, таким чином вони роблять спроби “скупити” державну політику в економічній сфері і спрямувати її у русло яке є вигідним власне для цієї компанії. Існує можливість, що компанії, головні офіси, яких знаходяться за кордоном, більшою мірою, порівняно з рештою компаній, залучені до корупційних процесів, пов’язаних зі „скупленням” держави. Дослідження показують, що розглядаючи групу країн з перехідною економікою місцеві компанії “скуповують” приблизно 8, 7%, компанії з прямими іноземними інвестиціями, головні офіси яких знаходяться в країні, що приймає ці інвестиції – 12, 85%, і компанії з прямими іноземними інвестиціями головні офіси яких знаходяться за кордоном займають у

“скупленні” держави приблизно 6, 9% [4, 52]. Підприємства з іноземними інвестиціями, що функціонують у країнах Центрально-Східної Європи та країнах Балтії набагато менше залучені до корупційної практики, ніж аналогічні підприємства в країнах СНД. Аналізуючи країни з перехідною економікою у процесі регресіного дослідження можна помітити, що збільшення рівня показника “скуплення держави” безпосередньо впливає на обсяги ВВП (існує обернено пропорційна залежність між цими показниками)

$Y = 872,9814 - 1,4 \cdot 336A_1 - 1,259A_2$, де Y – ВВП, A_0 – індекс “скуплення держави”, A_1 – індекс адміністративної корупції

“Скуплення” держави є однією з найбільш “злоякісних” форм корупції. “Скуповуючи” державу, підприємства намагаються отримати якнайбільшу вигоду і “скорегувати” державну політику (закони, нормативні акти, положення, укази) на свою користь, що у свою чергу є реальною загрозою для економічної безпеки держави. Є всі підстави стверджувати, що дана форма корупції досягає значних масштабів власне у тих країнах, де немає достатніх гарантій дотримання прав власності і стримується економічна лібералізація та розвиток конкуренції. Зокрема, індекс “скуплення держави” у країнах перехідною економікою найбільших масштабів досягає в Азербайджані (41), Молдові (37), Україні (34), Росії (34); Киргистані (29), Хорватії (27) (Табл.1). Цікавим є той факт, що у країнах з усіма ознаками авторитарного режиму (наприклад Білорусі, спостерігається низький рівень цього показника, це пояснюється тим, що у цій країні на даний момент практично не проводяться економічні реформи).

Таблиця 1

Індекс “скуплення” держав в колишніх республіках СРСР та країнах Східної Європи

“Скуплення” держави і адміністративна корупція по країнах									
Країна	Парламентські закони	Президентські укази	ЦБ	Кримінальні справи	Цивільні справи	Фін. партій	Індекс “скуплення”		Адміністративна Корупція*
							середній	класичний	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Азербайджан	41	48	39	44	40	35	41	високий	5,7
Молдова	43	30	40	33	34	42	37	високий	4,0
Польща	13	10	6	12	18	10	12	низький	1,6
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Росія	35	32	47	24	27	24	32	високий	2,8
Словенія	8	5	4	6	6	11	7	низький	1,4
Узбекистан	5	4	8	5	4	6	6	низький	4,4
Україна	44	37	37	21	26	29	32	високий	4,4

*- рівень хабарів, як процент від прибутку компаній

www.transparency.com.

Для зменшення впливу корупції у державі необхідно вжити ряд заходів: (1) проведення комплексних, а не часткових реформ; (2) перегляд пільг, що надаються іноземним компаніям та СП; (3) відслідковування роботи підприємств, що залучили прямі іноземні інвестиції; (4) лібералізація роботи підприємств; (5) обмеження повноважень державних службовців; (6) співпраця з міжнародними організаціями, що займаються питаннями боротьби з корупцією; (7) визначення чинників, що мають найбільший вплив на збільшення рівня корумпованості і розробка державної програми детінізації національної економіки.

Перелік використаних джерел:

1. Bhagwati N. *Illegal transactions in international trade*, New – York: NHP, 1974
2. Bayley D., "The Effects of Corruption in a Developing Nation," *The Western Political Quarterly*, p.719, pp. 727
3. Gednarski M.: *Podstawowe problemy gospodarki drugiego obiegu w Polsce*, *Ekonomista*, 1997,
4. *Gibbs J. Crime, Punishment and Deterrence // Southwestern Social Science Quarterly*. 1968. Vol. 48. March. P. 51 - 63
5. Капитаны теневых капиталов рвутся к власти// *Российская газета*. 1977. 1 октября. С. 15
6. Шмелев Н. Неплатежи - проблема номер один российской экономики//*Вопросы экономики*. 1997. №4. с. С. 27.
7. Шмелев Н. Неплатежи - проблема номер один российской экономики//*Вопросы экономики*. 1997. №4. с. 28.
8. Косалс Л. Теневая экономика как особенность российского капитализма. - *Вопросы экономики*. - 1998. - № 10. - С. 76-77.
9. Свенссон Б. *Экономическая преступность*, - М.: Прогресс, 1987, - С. 72-73.
10. www.transparency.com.